

UNA HISTÒRIA SOBRE LA LEGISLACIÓ ESPANYOLA DE PATENTS

Francesc X. Barca i Salom

SAIZ GONZALEZ, José Patricio (1995) *Propiedad Industrial y Revolución Liberal. Historia del Sistema Español de Patentes (1759-1929)*, Madrid, Oficina Española de Patentes y Marcas. [ISBN 84-86857-25].

La protecció de la invenció i de l'inventor es remunta al segle XVI. Aleshores s'establia com un privilegi reial consistent en algun tipus de recompensa o premi. Només en alguns casos es reconeixia el dret a la fabricació en exclusivitat. D'aquesta època se sol citar el privilegi de Guillem Cavier com el primer atorgat per la monarquia espanyola.

El llibre que ressenyem estudia la protecció a la invenció en el període en què es va desenvolupar el sistema capitalista espanyol i ho fa analitzant tota la legislació que sobre aquest tema es va produir entre 1811 i 1929.

L'autor, José Patricio Saiz González, és un historiador jove, encara que no inexpert, que està realitzant la tesi sobre patents a Espanya. Aquest llibre constitueix la seva memòria de llicenciatura i es tracta de la primera obra que s'ha publicat sobre aquest tema. Val a dir que l'autor ha tingut la sort de comptar amb la informació privilegiada que s'havia conservat en els soterranis de la Oficina Española de Patentes y Marcas.

El llibre consta de quatre pròlegs i de tres grans capítols. Els dos primers pròlegs (presentació i pròleg) són signats respectivament per Julián Álvarez, Director de la Oficina Española de Patentes y Marcas, i per María Jesús Matilla, professora de la Universitat Autònoma de Madrid i directora de la tesi de l'autor. El tercer, anomenat preàmbul, consisteix en una narració novel·lada de les peripècies d'un jove francès anomenat Jean Marie Le Perrière que, després d'haver participat en la guerra de 1808, va decidir de tornar a Madrid l'any 1821 i instal·lar-hi un forn (*La tahona del francès*). Aquest personatge fou el sol·licitant de la primera patent atorgada a l'empara de la llei de 1826 per a un molí fariner portàtil mogut a mà que ell havia inventat i perfeccionat. Inaugurant-se, així, aquesta llei que tradicionalment havia estat considerada com la primera.

En el darrer pròleg, que anomena introducció, Patricio Saiz ens defensa que no hi ha diferència entre els invents del Paleolític i els que es produeixen actualment. Ambdós són maneres diferents d'actuació de l'home sobre la realitat que l'envolta.

Pel que fa al contingut dels tres capítols en què es divideix el llibre, cal precisar, primer, que no tenen igual dimensió. El primer és breu i introductori, i en ell, l'autor detalla quina cosa són les patents. Explica com la teoria econòmica justifica el dret a la propietat de la invenció basant-se en l'existència d'externalitats (situació on els beneficis o costos socials d'una acció són més grans que els costos o beneficis de qui l'origina) i fa una anàlisi d'avantatges i inconvenients entre les diverses maneres possibles de protegir aquest dret: propietat no exclusiva, propietat privada exclusiva, propietat privada temporal. Patricio Saiz creu que la més idònia és la darrera,

evidentment, dins el marc del sistema capitalista.

El segon capítol és el més llarg i constitueix el nucli central d'aquest treball. Porta el títol *Sistema de Patentes Español* i està dividit en vuit apartats que corresponen a vuit etapes: 1) l'Antic Règim (fins 1808), 2) la Revolució Liberal (1808-1814), 3) la Restauració de Ferran VII (1814-1820), 4) el Trienni Liberal (1820-1823), 5) la Dècada Ominosa (1823-1833), 6) el Regnat d'Isabel II i el Sexeni Revolucionari (1833-1874), 7) la Restauració (1874-1923) i 8) la Dictadura de Primo de Rivera (1924-1929).

1) L'Antic Règim és un període caracteritzat per l'arbitrarietat en la concessió de reials cèdules de privilegi d'invenció. Se sol citar la cèdula de 1776 com la que va establir els drets d'invenció. Però, Patricio Saiz posa en dubte la seva existència, doncs afirma haver fet una recerca molt exhaustiva i no haver-la trobat. Tanmateix, detecta un increment de les concessions de privilegis durant la Il·lustració, les quals no sempre eren lliurades per la Corona, sinó per d'altres institucions com les juntes particulars de comerç o les societats d'amics del país. L'única activitat legislativa localitzada se centra en la resolució de problemes particulars. En aquest període, els organismes encarregats del registre i arxiu de patents foren la Junta General de Comerç, Moneda i Mines i, a partir de 1792, el Gabinet de Màquines del Buen Retiro.

2) La Revolució Liberal abasta el període de la Guerra del Francès i malgrat això hi va haver activitat legislativa. Saiz ha estudiat no solament el decret de 1811 dictat pel Govern de Josep I sinó també l'activitat de la resistència organitzada al voltant de les Corts de Càdis.

El decret de 1811 era una còpia de la legislació francesa establerta l'any 1791 i constitueix la primera llei en aquest camp de l'Estat espanyol. En ella s'estableixen per primer cop les concessions sense examen previ, fórmula que va mantenir-se en les lleis posteriors, i la necessitat de la posada en pràctica obligatòria de la patent en un temps prèviament fixat.

La constitució de 1812, elaborada per les Corts de Càdis, només fa algunes referències indirectes a les patents. No obstant, Patricio Saiz creu que ja existia entre els liberals la consciència de la necessitat de la protecció de l'invent i afirma que si la situació de guerra s'hagués perllongat més, les Corts haguessin hagut de redactar, també, una llei.

Al govern de Josep I es deu la creació del Conservatori d'Arts i Oficis, organisme que s'havia d'encarregar de recollir les màquines i els plànols objecte de les patents i absorbir les ja existent en el Gabinet de Màquines. Saiz posa en dubte que aquesta creació anés més enllà del paper, adduint que l'absorció del Gabinet no es féu efectiva, ja que les màquines encara continuaven en el Palau de Buenavista després de la tornada de Ferran VII. A més defensa la no existència de cap sol·licitud de patent durant aquest període, pel fet de no haver trobat cap document relatiu en aquest particular en els arxius francesos,

3) La Restauració de la monarquia en la figura de Ferran VII significa per a l'autor un intent de retrocés impossible. Es torna als privilegis reials vigents en el període anterior a la guerra, El Gabinet de Màquines és traslladat a la Reial Societat Econòmica de Madrid la qual, després de fer-ne l'inventari, dictamina la desaparició del 50% de les màquines existents. Sortosament, només hi ha documentats, en aquest període, vuit privilegis.

4) El Trienni Liberal comporta la creació de la llei de 1820, la qual manté la mateixa línia que la de 1811 pel que fa a la concessió sense examen previ. També recull una fórmula, que no tornarà a aparèixer fins a la llei de 1902, consistent en la

protecció temporal de sis mesos sense pagament. En aquest període es crea la Direcció del Foment General del Regne com a l'organisme encarregat del registre en substitució de la Reial Societat Econòmica de Madrid. Durant el trienni s'atorguen deu certificats d'invençió i quinze d'introducció. Entre els primers cal destacar la hidropota de Jaume Ardèvol.

5) La Dècada Ominosa és qualificada per l'autor com de fugida cap endavant, ja que, el 1826, es dicta una reial decret que, tot i canviar el nom de patent pel de cèdula de privilegi i no parlar de drets de l'inventor, sinó de privilegis, en l'essencial recull els aspectes bàsics de les lleis anteriors. Així, la cèdula de privilegi funciona com una patent en sentit modern.

L'actual Oficina de Patents recull tots els documents a partir d'aquesta llei, corresponent el primer al que va sol·licitar Jean M. Le Perrière. En aquesta dècada es crea de forma efectiva el Reial Conservatori d'Arts i Oficis amb l'encàrrec de fer de dipòsit, registre i publicitat de les patents.

6) El Regnat d'Isabel II és caracteritzat, en aquest text, com el període de permanència de la llei de 1826, la qual és completada per algunes disposicions complementàries. Entre elles es troba el Reial decret de 1850 sobre marques que inaugura la legislació espanyola sobre aquest particular. L'organisme encarregat del registre va continuar essent, fins 1850, el Conservatori d'Arts i Oficis el qual, el 1846, va ser traslladat abandonant-se en l'edifici vell totes les màquines hidràuliques i emportant-se només els plànols, models i les màquines industrials. A partir de 1850 el Conservatori va canviar transitòriament de denominació passant a dir-se Reial Institut Industrial i ocupant-se també de la formació dels enginyers industrials. Fins que el 1867 va recuperar la denominació anterior degut al tancament del Reial Institut.

7) La Restauració de la monarquia en la figura d'Alfons XII va suposar un canvi de llei, la de 1878, en la qual es substitueix definitivament el terme privilegi pel de patent i s'elaboren bastant més totes les qüestions judicials en vistes a aconseguir una llei més operativa i afavoridora de la indústria. Patricio Saiz ha constatat que en aquesta etapa es produeix un increment considerable del nombre de sol·licituds, de l'ordre de sèxtuple. Per tramitar el registre, al 1887, es va crear la Direcció Especial de Patents, Marques i Indústria, de curta duració, ja que l'any següent fou creat el Negociat de Patents i Marques depenent del Ministeri de Foment.

Amb el canvi de segle es produeix un canvi de rei i es crea una nova llei. Saiz ha detectat una continuació d'increment del nombre de sol·licituds, factor que, afegit als avenços industrials i als acords internacionals signats pels respectius governs, va afavorir la confecció de la llei de 1902. Tot i que les idees bàsiques d'aquesta són similars a les anteriors, Saiz apunta com a novetat més remarcable el fet que la nova llei considera la propietat industrial com un tot. En ella es va regular i crear el Registre de la Propiedad Industrial que ha estat vigent fins 1992.

8) La Dictadura de Primo de Rivera permet a l'autor d'analitzar en profunditat la llei de 1929, que fou promulgada pel Directori civil i que va ser vigent fins 1986. L'estudi comença amb el projecte de llei que conté canvis considerables respecte de les lleis anteriors, ja que es planteja d'acabar amb la concessió sense examen previ. Tanmateix, la llei que finalment va ser sancionada fou ben diferent del projecte inicial i continuà amb la concessió sense examen previ. La llei de 1929 resulta ser la més elaborada. En ella es contempla la protecció de les pel·lícules de cinema i s'introdueix la patent d'explotació, figura que pretén protegir el procés industrial cobrint a qui vol establir una indústria única a l'Estat espanyol. L'òrgan encarregat del registre de les patents continua essent el Registre de la Propiedad Industrial el qual ha continuat vigent

fins el 1992 en què va canviar de nom adoptant el que té actualment.

El tercer i últim capítol és una conclusió on l'autor inclou un seguit de quadres molt il·lustratius. El primer és un estudi comparatiu entre totes les lleis de patents abans esmentades. En ell es pot veure que la concessió sense examen previ i la necessitat de posada en pràctica obligatòria són dos invariants. Per això, Patrició Saiz diu tenir la impressió que les lleis no fan més que matisar i perfeccionar les anteriors adaptant-les als canvis científics i tècnics, però, mantenint intacte l'esquema inicial. Finalment, el darrer capítol inclou un seguit de gràfics sobre el nombre de patents en les diverses etapes analitzades i la seva comparació amb altres països.

L'estudi que presenta aquest text és molt interessant tant pels estudiosos de la història econòmica com pels d'història de la ciència i de la tècnica. Cal retreure-li un desconeixement de la realitat catalana, per altra banda comprensible, que es manifesta en algun error en els topònims i antropònims, con Jaralt en lloc de Faralt, i en el camp d'actuació d'algunes institucions. Així, atribueix a la Junta de Comerç un abast ciutadà quan tenia competències, fins 1847, per a tota Catalunya, i a la Diputació provincial durant el trienni liberal la considera referida a la província de Barcelona quan la distribució provincial actual correspon al posterior decret de 1830.

No obstant això, aquest text pot ser molt útil a l'historiador de la tècnica per comprendre el marc jurídic on se situen els aparells objecte d'una patent. Val a dir que ens hagués agradat trobar més referències a aparells concrets i a patents específiques que hagin jugat un paper remarcable en el desenvolupament tecnològic local. Però segurament, això no encaixava en el marc històric-econòmic en què vol encabir-se aquest treball, en el qual són més valuosos els nombre, els percentatges i les gràfiques que els exemples concrets. Segurament, els treballs posteriors d'aquest autor ens desvetllaran noves incògnites sobre les descobertes i introduccions tecnològiques que es produïren en el procés de desenvolupament industrial del nostre país.